

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут права
Кафедра суспільних дисциплін

07-10-22М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять та самостійного вивчення
з дисципліни «Соціально-правові засади системи освіти»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою
«Соціально-виховна робота з дітьми і молоддю»
спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
денної і заочної форм навчання

Рекомендовано радою
з якості ННІЕМ
Протокол № 2 від 17.10.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійного вивчення з дисципліни «Соціально-правові засади системи освіти» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Соціально-виховна робота з дітьми і молоддю» спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» денної і заочної форм навчання. [Електронне видання] / Олексін Ю. П. – Рівне : НУВГП, 2024. – 22 с.

Укладач: Олексін Ю. П., доктор педагогічних наук, професор кафедри суспільних дисциплін.

Схвалено на засіданні кафедри суспільних дисциплін.
Протокол № 2 від 24 жовтня 2024 року.

Відповідальний за випуск: Сокаль В. А., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент, в.о. завідувача кафедри суспільних дисциплін.

Керівник (гарант) освітньої програми:
Сокаль Валентина Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Попередня версія МВ 07-03-123

© Ю. П. Олексін, 2024
© НУВГП, 2024

ЗМІСТ

1. Передмова
2. Методичні поради для роботи над дисципліною
3. Програма навчальної дисципліни
4. Теми семінарських занять
5. Плани семінарських занять
6. Теми самостійного вивчення
7. Завдання до самостійної роботи
8. Питання до підсумкового контролю
9. Рекомендована література
10. Інформаційні ресурси

1. Передмова

Програма навчальної нормативної дисципліни «Соціально-правові засади системи освіти» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Соціально-виховна робота з дітьми і молоддю» за спеціальністю 011 «Освітні педагогічні науки».

Освітнє право є комплексним інститутом системи права України, що стрімко розвивається та небезпідставно претендує на статус самостійної галузі права.

Навчальна дисципліна «Соціально-правові засади системи освіти» забезпечує формування професійних компетентностей щодо засвоєння знань про конституційні засади правового регулювання освітньої діяльності в Україні, систему джерел освітнього законодавства, державне регулювання системи освіти, правовідносини з приводу освіти і формування умінь використовувати нормативно-правові і нормативно-організаційні джерела в управлінській і педагогічній діяльності.

Навчальна дисципліна належить до складової освітньо-наукової програми, що забезпечує набуття універсальних компетентностей.

Предмет навчальної дисципліни – правовідносини в галузі освіти. Міждисциплінарні зв'язки: вивчення курсу передбачає наявність базових знань із курсів: «Правознавство», «Освітнє право», «Педагогіка вищої школи»; роботу над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на заняттях, самостійну роботу та виконання окреслених завдань.

Вимоги до компетенцій визначено галузевими стандартами вищої освіти України.

Вивчення дисципліни «Соціально-правові засади системи освіти» передбачає підготовку національної еліти, яка готова до гармонізації правового регулювання відносин у сфері освіти, розв'язання яких неможливе без відповідного

теоретичного аналізу та підвищення правосвідомості учасників освітніх правовідносин, адже роль системи освіти в житті соціуму та людини постійно зростає.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування професійної готовності науково-педагогічного працівника до педагогічної діяльності, яка передбачає його правову компетенцію в галузі освітнього права.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- формування правової компетентності як складової загальної професійної педагогічної компетентності;
- засвоєння основних термінів і понять з освітнього права для використання їх у педагогічній діяльності;
- опанування знань про особливості правового регулювання відносин у сфері освіти;
- формування вмінь і навичок з правовідносин у сфері освіти для аналізу конкретних ситуацій в професійній діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- законодавство України в галузі освітнього права;
- структуру, функції та зміст основних видів правовідносин у сфері освіти;
- зміст основних категорій освітнього права;
- напрями реформування системи вищої освіти в Україні у сфері правовідносин.

уміти:

- застосовувати знання законодавства України в галузі освітнього права;
- ставити мету, планувати та вирішувати завдання в галузі освітнього права;
- організовувати освітній процес у вищому навчальному закладі відповідно до законодавства України в галузі освітнього права.

2. Методичні поради для роботи над дисципліною

Зміст дисципліни реалізується опануванням трьох блоків: теоретичного, практичного та блоку самостійної роботи.

Напрямами самостійної роботи з вивчення курсу є: вивчення окремих тем та питань, підготовка і написання контрольної роботи, підготовка до семінарських занять.

Для розуміння студентами змісту курсу, системи семінарських занять та самостійного вивчення, вимог до виконання самостійного вивчення, форми підсумкового контролю вказівки містять програму навчальної дисципліни, теми і плани семінарських занять, питання до підсумкового контролю, рекомендовану (базову, допоміжну) літературу, інформаційні ресурси.

Для успішної підготовки до семінарського заняття розділ «Плани семінарських занять» містить тему, план, завдання для підготовки до семінарського заняття та літературу.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Соціально-правові засади освіти як складова освітнього права

Тема 1. Освітнє право як основа соціально-правових засад системи освіти

Структура системи освіти в Україні. Мета сучасної правової політики у сфері освіти. **Конституційні засади правового регулювання освіти в Україні.** Основні етапи розвитку нормативно-правового регулювання адміністративно-процедурної діяльності у сфері освіти в Україні. Міжнародне освітянське право і правові аспекти входження української освіти у світовий освітній простір. (PH5, PH6, PH13)

Тема 2 . Законодавче регулювання системи освіти в Україні

Державне регулювання сфери освіти. Правове регулювання наукової, науково-педагогічної та інноваційної освітньої діяльності. Правове регулювання трудових відносин освітян. Класифікація груп норм права, що регулюють питання вищої освіти. Напрями вдосконалення вищої освіти і Болонський процес. Тенденції розвитку зарубіжної освіти. (PH5, PH6, PH13)

Тема 3. Організаційно-правові засади державного управління освітою в Україні

Державна політика в галузі освіти України в контексті реалізації освіти для демократичного громадянства і прав людини. Зміст і основні напрями державної політики в галузі освіти. Система і повноваження центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в галузі освіти. Управління дошкільною, загальною середньою, професійно-технічною освітою. Управління вищою, післядипломною освітою, перепідготовкою і підвищенням кваліфікації. (PH5, PH6, PH13)

Змістовий модуль 2. Управління навчальними закладами в Україні

Тема 4. Правові основи управління дошкільним закладом

Дошкільна освіта: загальні відомості. Система дошкільної освіти. Управління дошкільною освітою. Основні завдання органів управління системою дошкільної освіти. Створення, реорганізація та ліквідація дошкільних навчальних закладів. Закон України "Про дошкільну освіту"(PH5, PH6, PH13)

Тема 5. Законодавство України щодо функціонування закладів загальної середньої освіти як передумови якісної вищої освіти

Основні завдання загальної середньої освіти. Управління системою загальної середньої освіти. Управлінські органи в школі. Органи колегіального управління школою. Примірний статут загальноосвітнього навчального закладу. Управлінська діяльність адміністрації школи. Органи громадського самоврядування. Робочий час педагогічних працівників: правові аспекти. Особливості управлінської діяльності в сучасній школі. Закон УКРАЇНИ «Про загальну середню освіту» (РН5, РН6, РН13)

Тема 6. Особливості правового статусу фахової передвищої освіти як передумови якісної вищої освіти

Орієнтири у роботі фахової передвищої освіти в сучасних умовах. Зміни у статусі технікумів, коледжів та їх студентів. Рух до трендів європейського освітнього простору. Посилення вимог до якості фахової передвищої освіти. Акредитація освітніх програм. Умови прийому до коледжів у зв'язку з прийняттям нового закону. Роль фахової передвищої освіти для здобуття нової професії. Механізм державного фінансування. Кредитування освітніх послуг у фаховій передвищій освіті. Управління закладами фахової передвищої освіти. Очікування та перспективи.

Система професійно-технічної освіти. Пріоритети та проблеми розвитку профтехосвіти. Огляд законодавства у сфері освіти щодо повноважень та обов'язків органів місцевого самоврядування. (РН5, РН6, РН13)

Тема 7. Правові аспекти проблеми якості вищої освіти в Україні

Якісна освіта як індикатор якісного життя. Забезпечення доступності до якісної вищої освіти дітей з особливими

потребами. Правові аспекти інклюзивної освіти. Відповідність законодавства України стандартам Конвенції ООН про права інвалідів. Нормативне поле диференційованого навчання. (PH5, PH6, PH13)

Тема 8. Основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти в Законі України «Про вищу освіту»

Основні терміни та їх визначення. Законодавство України про вищу освіту Право на вищу освіту. Стандарти вищої освіти. Система вищої освіти. Система забезпечення якості вищої освіти. Основні завдання вищого навчального закладу. Правовий статус вищого навчального закладу. Керівник вищого навчального закладу. Органи громадського самоврядування вищих навчальних закладів. Студентське самоврядування. Фінансові засади функціонування системи вищої освіти(PH5, PH6, PH13).

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Денна форма	Заочна форма
1.	Міжнародне освітянське право	2	
2.	Правове регулювання наукової, науково-педагогічної та інноваційної освітньої діяльності	2	2
3.	Система і повноваження центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в галузі освіти	2	2

4.	Правові аспекти інклюзивної освіти	2	
5.	Система управління вищим навчальним закладом	2	2
6.	Права і обов'язки учасників освітнього процесу у ЗВО	2	
7.	Студентське самоврядування	2	
	Разом	14	6

5. Плани семінарських занять

Семінарське заняття № 1

Тема: Міжнародне освітянське право.

План

1. Правові аспекти входження української освіти у світовий освітній простір.
2. Міжнародні документи про право на освіту.
3. Принципи міжнародного освітнього права.
4. Модернізація системи вищої освіти в Україні відповідно до міжнародного освітнього права.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Іваній О. М. Освітнє право України : навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 298 с.
2. Мирошніченко В. О., Мирошніченко Ю. А., Фролов Ю. М. Освітнє право у схемах та таблицях : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 145 с.
3. Освітнє право : навч. посіб. для студентів гуманітарних ВНЗ / авт. кол.: В. В. Астахов, К. В. Астахова (мол.), О. Л. Войно- Данчишина та ін. ; за заг. ред. В. В. Астахова ; Нар. укр. акад. ; Міжнар. фонд «Відродження». Х. : Вид-во НУА, 2011. 188 с.

Семінарське заняття № 2

Тема: Правове регулювання наукової, науково-педагогічної та інноваційної освітньої діяльності

План

1. Правове регулювання наукової діяльності
2. Правове регулювання науково-педагогічної освітньої діяльності
3. Правове регулювання інноваційної освітньої діяльності

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Іваній О. М. Освітнє право України : навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 298 с.
2. Мирошниченко В. О., Мирошниченко Ю. А., Фролов Ю. М. Освітнє право у схемах та таблицях : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 145 с.
3. Освітнє право : навч. посіб. для студентів гуманітарних ВНЗ / авт. кол.: В. В. Астахов, К. В. Астахова (мол.), О. Л. Войно- Данчишина та ін. ; за заг. ред. В. В. Астахова ; Нар. укр. акад. ; Міжнар. фонд «Відродження». Х. : Вид-во НУА, 2011. 188 с.

Семінарське заняття № 3

Тема: Система і повноваження центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в галузі освіти

План

1. Система і повноваження центральних органів державної виконавчої влади в галузі освіти
2. Система і повноваження місцевих органів державної виконавчої влади в галузі освіти
3. Система і повноваження органів місцевого самоврядування в галузі освіти

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Іваній О. М. Освітнє право України : навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 298 с.
2. Мирошніченко В. О., Мирошніченко Ю. А., Фролов Ю. М. Освітнє право у схемах та таблицях : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 145 с.
3. Освітнє право : навч. посіб. для студентів гуманітарних ВНЗ / авт. кол.: В. В. Астахов, К. В. Астахова (мол.), О. Л. Войно- Данчишина та ін. ; за заг. ред. В. В. Астахова ; Нар. укр. акад. ; Міжнар. фонд «Відродження». Х. : Вид-во НУА, 2011. 188 с.

Семінарське заняття № 4

Тема: Правові аспекти інклюзивної освіти

План

1. Сутність поняття «інклюзивна освіта»
2. Правова основа інклюзивної освіти
3. Відповідність законодавства України стандартам Конвенції ООН про права інвалідів
4. Нормативне поле диференційованого навчання.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Іваній О. М. Освітнє право України : навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 298 с.
2. Мирошниченко В. О., Мирошниченко Ю. А., Фролов Ю. М. Освітнє право у схемах та таблицях : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 145 с.
3. Освітнє право : навч. посіб. для студентів гуманітарних ВНЗ / авт. кол.: В. В. Астахов, К. В. Астахова (мол.), О. Л. Войно- Данчишина та ін. ; за заг. ред. В. В. Астахова ; Нар. укр. акад. ; Міжнар. фонд «Відродження». Х. : Вид-во НУА, 2011. 188 с.

Семінарське заняття № 5

Тема: Система управління вищим навчальним закладом

План

1. Складові системи управління вищим навчальним закладом
2. Особливості управління вищим навчальним закладом
3. Правова основа управління вищим навчальним закладом

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Іваній О. М. Освітнє право України : навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 298 с.

2. Мирошніченко В. О., Мирошніченко Ю. А., Фролов Ю. М. Освітнє право у схемах та таблицях : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 145 с.
3. Освітнє право : навч. посіб. для студентів гуманітарних ВНЗ / авт. кол.: В. В. Астахов, К. В. Астахова (мол.), О. Л. Войно- Данчишина та ін. ; за заг. ред. В. В. Астахова ; Нар. укр. акад. ; Міжнар. фонд «Відродження». Х. : Вид-во НУА, 2011. 188 с.

Семінарське заняття № 6

Тема: Права і обов'язки учасників освітнього процесу у ЗВО

План

1. Права науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників.
2. Обов'язки науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників.
3. Права осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Іваній О. М. Освітнє право України : навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 298 с.
2. Мирошніченко В. О., Мирошніченко Ю. А., Фролов Ю. М. Освітнє право у схемах та таблицях :

навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 145 с.

3. Освітнє право : навч. посіб. для студентів гуманітарних ВНЗ / авт. кол.: В. В. Астахов, К. В. Астахова (мол.), О. Л. Войно- Данчишина та ін. ; за заг. ред. В. В. Астахова ; Нар. укр. акад. ; Міжнар. фонд «Відродження». Х. : Вид-во НУА, 2011. 188 с.

Семінарське заняття № 7

Тема: Студентське самоврядування

План

1. Психологічні особливості студентського самоврядування.
2. Основні сфери участі студентів в управлінні ЗВО.
3. Функції студентського самоврядування.

Завдання

Опрацювавши рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану семінарського заняття.

Рекомендована література

1. Іваній О. М. Освітнє право України : навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 298 с.
2. Мирошніченко В. О., Мирошніченко Ю. А., Фролов Ю. М. Освітнє право у схемах та таблицях : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 145 с.
3. Освітнє право : навч. посіб. для студентів гуманітарних ВНЗ / авт. кол.: В. В. Астахов, К. В. Астахова (мол.),

О. Л. Войно- Данчишина та ін. ; за заг. ред. В. В. Астахова ; Нар. укр. акад. ; Міжнар. фонд «Відродження». Х. : Вид-во НУА, 2011. 188 с.

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми
1.	Міжнародне освітянське право і правові аспекти входження української освіти у світовий освітній простір
2.	Тенденції розвитку зарубіжної вищої освіти
3.	Основні напрями державної політики в галузі освіти
4.	Система і повноваження центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в галузі освіти
5.	Нормативне поле диференційованого навчання
6.	Забезпечення доступності до якісної вищої освіти дітей з особливими потребами
7.	Відповідність законодавства України стандартам Конвенції ООН про права інвалідів
8.	Особливості управління навчальними закладами різного типу
9.	Фінансові засади функціонування системи вищої освіти
10.	Практична підготовка осіб, які навчаються у ЗВО

7. Оформлення звіту про самостійну роботу

Підсумком самостійної роботи вивчення дисципліни є складання письмового звіту за темами, вказаними в таблиці.

Захист звіту про самостійну роботу відбувається у терміни, обумовлені студентом і викладачем.

8. Питання до підсумкового контролю

1. Структура системи вищої освіти в Україні. Мета сучасної правової політики у сфері вищої освіти. Конституційні засади правового регулювання вищої освіти в Україні.
2. Основні етапи розвитку нормативно-правового регулювання адміністративно-процедурної діяльності у сфері вищої освіти в Україні.
3. Міжнародне освітянське право і правові аспекти входження української освіти у світовий освітній простір.
4. Державне регулювання сфери освіти. Правове регулювання наукової, науково-педагогічної та інноваційної освітньої діяльності.
5. Правове регулювання трудових відносин освітян. Класифікація груп норм права, що регулюють питання вищої освіти.
6. Напрями вдосконалення вищої освіти і Болонський процес. Тенденції розвитку зарубіжної вищої освіти. Структура системи вищої освіти в США. Вища освіта Японії.
7. Державна політика в галузі освіти України в контексті реалізації освіти для демократичного громадянства і прав людини. Зміст і основні напрями державної політики в галузі освіти.
8. Система і повноваження центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в галузі освіти.
9. Особливості управлінської діяльності в сучасній школі.
10. Якісна освіта як індикатор якісного життя.
11. Забезпечення доступності до якісної вищої освіти дітей з особливими потребами.
12. Правові аспекти інклюзивної освіти.

13. Відповідність законодавства України стандартам Конвенції ООН про права інвалідів.
14. Нормативне поле диференційованого навчання.
15. Суть процесу навчання та його особливості у ЗВО. Форми навчання та організації навчального процесу у ЗВО..
16. Основні види навчальних занять у ЗВО.. Контрольні заходи та їх організація у ЗВО..
17. Ступеневість вищої освіти, освітньо-професійна післядипломна підготовка.
18. Державне управління системою післядипломної педагогічної освіти.
19. Особливості управління навчальними закладами різного типу. Система управління вищим навчальним закладом.
20. Основні терміни та їх визначення. Законодавство України про вищу освіту Право на вищу освіту.
21. Стандарти вищої освіти. Система вищої освіти.
22. Система забезпечення якості вищої освіти. Основні завдання вищого навчального закладу.
23. Правовий статус вищого навчального закладу.
24. Керівник вищого навчального закладу.
25. Органи громадського самоврядування ЗВО
26. Студентське самоврядування.
27. Фінансові засади функціонування системи вищої освіти
28. Освітній процес як інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки. Положення про організацію освітнього процесу.
29. Практична підготовка осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах. Категорії учасників освітнього процесу. Права науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників.
30. Обов'язки науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників. Права осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах.

9. Рекомендована література

Базова Основна

1. Іваній О. М. Освітнє право України : навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 298 с.
2. Мирошниченко В. О., Мирошниченко Ю. А., Фролов Ю. М. Освітнє право у схемах та таблицях : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 145 с.
3. Освітнє право : навч. посіб. для студентів гуманітарних ВНЗ / авт. кол.: В. В. Астахов, К. В. Астахова (мол.), О. Л. Войно- Данчишина та ін. ; за заг. ред. В. В. Астахова ; Нар. укр. акад. ; Міжнар. фонд «Відродження». Х. : Вид-во НУА, 2011. 188 с.

Додаткова література

1. Аверьянов В. Б. Державне управління: теорія і практика / За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. Б. Аверьянова. К. : Юрінком Інтер, 1998. 432с.
2. Валєєв Р. Г. В-15 Освітнє право України : навч. посібник. Луганськ : 2011. 287 с.
3. Виконавча влада і адміністративне право / За заг. ред. В.Б.Авер`янова. К. : Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.
4. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади : навч. посіб. / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін.; За заг. ред. Н. Р. Нижник. К. : Вид-во УАДУ, 2002. 164 с.
5. Дзвінчук Д. Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство К. : ЗАТ «Нічлава», 2009. 239 с.

6. Крисюк С. В. Державне управління освітою : навч. посіб. для слухачів, асп., докторантів спец. «Державне управління освітою». К. : НАДУ, 2009. 220 с.
7. Ніколаєнко С. М. Освіта і наука: Законодавчі та методологічні основи : навч. посіб. К. : ІВЦ «Політехніка», 2004. 280 с.
8. Селіванов А. Наука і закон: Перший досвід системного аналізу законодавства сфері науки і науково-технічної діяльності. К. : ЛОГОС, 2003. 264 с.
9. Ніколаєнко С. М. Освіта і наука: Законодавчі та методологічні основи : навч. посіб. К.: ІВЦ «Політехніка», 2004. 280 с.
10. Селіванов А. Наука і закон: Перший досвід системного аналізу законодавства сфері науки і науково-технічної діяльності. К. : ЛОГОС, 2003. 264 с.

Допоміжна

1. Державне управління : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна, Л. Ю. Гордієнко; За ред. А. Ф. Мельник. К.: Знання-Прес, 2003. 343 с.
2. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. Луцьк : Ред.-вид. відд. «Вежа» Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. 558 с.

12. Інформаційні ресурси

1. Наукова бібліотека НУВГП – м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75. URL: <http://lib.nuwm.edu.ua/>
2. Обласна наукова бібліотека – м. Рівне, майдан Короленка, 6. URL: <http://libr.rv.ua>
3. Освіта.UA: Освіта в Україні та за кордоном. URL: <http://osvita.ua/>
4. Вища освіта. URL: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/
5. Обласна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан

- Короленка, 6. URL: <http://www.libr.rv.ua/>
6. Психологічний сайт. URL: <http://psy.piter.com/>
7. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська, 44). URL: <http://www.cbc.rv.ua/>.